

Referanser: KR 16/13, KR 39/19 KR 57/19, BM 21/14, BM 62/20, NFG 05/19

Arkivsak: 20/04660-1

Saksdokumenter:

KR 04.1/21 Høringsdokument KR

KR 04.2/21 Regler for saksbehandling i liturgisaker

Revisjon av liturgier for skjærtorsdag, langfredag og påskenatt (tredagershøytiden) - høring

Sammendrag

Kirkerådet vedtok i 2013 å be Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) om å utarbeide liturgier for den stille uke og påsken. På grunn av andre presserende saker kunne NFG først i mars 2019 sette i gang med arbeidet. Nemnda vedtok da å prioritere arbeidet med gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. Disse gudstjenestene blir sett i sammenheng, og er i dokumentet kalt «tredagershøytiden».

Samtidig satte NFG opp en liste over andre gudstjenester og liturgisk materiale som nemnda mente burde utarbeides og revideres. Kirkerådets tilbakemelding om disse i september 2019 er at de kan utarbeides som liturgisk ressursmateriale. I en merknad til dette vedtaket ber Bispemøtet om at det utarbeides en liturgisk ordning for askeonsdag og en ordning for en «samlegudstjeneste» for den stille uke og påsken. Kirkerådet vil behandle dette som en egen sak på et senere tidspunkt.

NFG sluttførte sitt forslag til liturgier for tredagershøytiden i august 2020. Forslaget ble deretter i henhold til regler for behandling av liturgisaker sendt til Bispemøtet for uttalelse. Bispemøtets merknader forelå i oktober 2020, og forslaget er justert som følge av Bispemøtets merknader. Etter behandling i Kirkerådet, sendes forslaget på bred høring, med tanke på behandling på Kirkemøtet 2022.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar det fremlagte høringsnotatet med de endringer som fremkom i møtet og sender dette på bred høring.

2. Kirkerådet gir menigheter og andre høringsinstanser tillatelse til å prøve ut det liturgiske materialet i påsken 2021.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok med Gudstjenestereformen 2011 en ny ordning for søndagens hovedgudstjeneste. Det har hele tiden vært en forutsetning å supplere denne ordningen med andre gudstjenester og liturgier i kirkeåret. Dette gjelder særlig for den stille uke og påsken. Allerede i *høringsdokumentet* fra 2008 til gudstjenestereformen fremgår det under avsnittet påsketiden og pinse at man venter

en mer omfattende reform av liturgien for tiden fra Skjærtorsdag aften til og med Påskeaften. Et arbeid med en mer utførlig reform av liturgien for *de tre hellige dagene (triduum)* vil høre til de oppgaver som bør igangsettes etter at reformen av hovedgudstjenesten er kommet i havn. (side 47).

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) drøftet saken i flere omganger, med tanke på å følge opp de mange lokale tradisjoner som hadde vokst frem i Den norske kirke knyttet til den stille uke og påske. NFG vedtok i januar 2013 å gi en redegjørelse for Kirkerådet om dette, med tanke på å igangsette en liturgisak.

NFG la til grunn at i arbeidet med egne liturgier for påsken vil «trekkspill»-prinsippet også her være sentralt, slik det er i hovedgudstjenesten. Det betyr at det utarbeides ressurser for en omfattende og mangfoldig feiring, men det er menighetene lokalt som avgjør hvor mye av dette materialet som tas i bruk.

Kirkerådet fattet på denne bakgrunn følgende enstemmige vedtak, i samsvar med regler for behandling av liturgisaker § 3:

1. Kirkerådet sier seg tilfreds med det initiativet som er tatt av NFG, og ønsker en videre behandling i nemnda med tanke på revisjon av liturgiene for den stille uke og påsken.
2. Saken oversendes Bispemøtet til uttalelse (KR 16/13)

Bispemøtet ga i BM 21/14 tilslutning til at liturgisaken igangsettes. Her heter det i vedtakspunkt 3:

Bispemøtet stiller seg positivt til de fremlagte rammer for et videre arbeid med liturgisk materiale for den stille uke, og verdsetter de prinsippene man vil legge til grunn i dette. Det legges til grunn at bruken av symboler og gjenstander utfoldes på en måte som er i tråd med en luthersk læretradisjon. Bispemøtet peker på at de nye liturgiene må være i samsvar med luthersk læretradisjon og spiritualitet. Dette utelukker ikke at en kan ta i bruk både

gamle og nye liturgiske uttrykk som ikke har vært en del av vår kirkes tradisjon.

Samtidig er det viktig at vi bekrefter og styrker deler av vår egen tradisjon, ikke minst den rike arv og nyskapning vi har av salmer og musikktradisjoner.

Som følge av andre presserende oppgaver, begynte NFG først i mars 2019 arbeidet med å utarbeide reviderte liturgier. Nemnda prioriterte da liturgier for de tre dagene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. I sitt vedtak i saken ba også NFG Kirkerådet om tilbakemelding på en større vifte av liturgiske ordninger og elementer knyttet til fastetiden, den stille uke og påske. Kirkerådet behandlet denne saken i september 2019 og vedtok da:

1. Kirkerådet gir tilslutning til at NFG utvider arbeidet med Triduum til å omfatte ressurser til fastetiden og påsken.
2. Saken oversendes til Bispemøtet.

NFG behandlet saken om tredagershøytiden gjennom syv møter i 2019-2020, og var i hovedsak ferdig med sitt forslag til liturgier på sitt møte 24. august 2020. NFGs forslag er i all hovedsak identisk med det fremlagte høringsdokumentet, med noen unntak som omtales nedenfor.

Behandling i Bispemøtet

Regler for behandling av liturgisaker § 4 fastsetter at NFGs forslag oversendes Bispemøtet før Kirkerådet sender saken ut på høring. Bispemøtet fikk utkast til liturgier oversendt 23. september 2020 og behandlet saken på sitt møte i oktober 2020. Bispemøtet oversendte deretter følgende merknader til Kirkerådet i brev datert 23. oktober:

Bispemøtet har drøftet utkastet til høringsnotat med liturgier for «Tredagersfesten – påskens triduum» i møte 12.-16. oktober 2020 (BM 62/20). Bispemøtet takker Kirkerådet og Nemnd for gudstjenesteliv for arbeidet med liturgiene, og imøteser en høringsprosess. Bispemøtet ber om at høringsnotatet justeres i henhold til Bispemøtets merknader.

Bispemøtet har følgende merknader:

1. I veiledningen til skjærtorsdag står det: «*Skjærtorsdag markerer to hendelser: Slutten på fastetiden og feiringen av nattverdens innstiftelse*». Bispemøtet bemerker at fastetiden strekker seg fra askeonsdag til og med påskeaften og at definisjonen av fastetidens lengde i liturgiens veiledning således må endres før dokumentet sendes på høring.
2. Bispemøtet mener liturgiens navn, «*Tredagersfesten – påskens triduum*», er fremmedgjørende og mener at dette navnet ikke kan benyttes når liturgien sendes på høring.
3. Bispemøtet er avvisende til ordning for fotvasking slik den er foreslått som normalordning i liturgien. Bispemøtet vil at materialet for

fotvasking heller blir en del av ressursmaterialet til påsketidens gudstjenester og ønsker ikke at fotvasking legges frem i høringsforslaget slik det her er fremstilt.

4. Bispemøtet påpeker at detaljnivået i rubrikkene generelt er for stort og må endres før liturgiene sendes på høring.
5. Bispemøtet vil ikke at begrepet «*hylling av korset*» brukes i liturgien for langfredag, og ønsker heller bruk av begrepet «*korsmeditasjon*» når liturgien sendes på høring.
6. Bispemøtet er avvisende til å ha med elementet «*bebreidelser/improperier*» i liturgien for langfredag, og mener disse må tas ut og at liturgien endres på dette punkt før den sendes på høring.

Til Bispemøtets merknader

Bispemøtets merknader begrunnes ikke. Argumentasjonen bak merknadene kan dermed ikke vurderes opp mot vurderingene til NFG, som er synlig i NFGs referater som er forelagt Bispemøtet. Høringsdokumentet er likevel for det meste innrettet etter Bispemøtets merknader. De opprinnelige forslagene fra NFG omtales på noen punkt kort i høringsdokumentet.

Til punkt 2 om navnet på liturgiene: Bispemøtets vedtak er tolket slik at det er begrepet «triduum» som virker fremmedgjørende.

De tre dagene skal forstås som en helhet. Det foreslås derfor å bruke begrepet «tredagershøytiden» om de tre gudstjenestene, slik NFG foreslår. Alternativt kan begrepet «De hellige tre dagene» brukes. Dette ble foreslått av et mindretall i NFG.

Til Punkt 3 om fotvasking: Bispemøtet ønsker ikke fotvasking som normalordning i gudstjenesten Skjærtorsdag.

I forslaget fra NFG er fotvasking ikke tenkt innrettet som en normalordning. Leddet er kun nevnt som en mulighet i rubrikkene. NFG har begrunnet sitt forslag med at en ordning med fotvasking har en sammenhengende historie som liturgisk element siden tidlig middelalder, og dermed er sentralt i den økumeniske tradisjonen. Leddet er i bruk i de fleste av de kirker Den norske kirke vanligvis sammenligner seg med, og er allerede utbredt også i menigheter i vår kirke. Det foreslås derfor at et forslag om mulighet for fotvasking sendes på høring. Dette vil gi mulighet for en åpen samtale om fotvasking i Den norske kirke. I NFGs forslag til veiledning var en ordning for fotvasking nokså detaljert beskrevet. Denne er etter Bispemøtets tilbakemelding skåret ned i høringsnotatet.

Til punkt 4 om detaljnivået på rubrikkene: Disse er gjennomgått med tanke på hvordan de generelt kan kortes ned der de er for omfattende. Rubrikkene er et uttrykk for at gudstjenestene ikke bare er ord, men også for en vesentlig del består av handlinger. Ettersom gudstjenestene på disse dagene for en stor del er unike, vil det

være et visst behov for rubrikker som kan klargjøre hvordan ord og handlinger går sammen.

Liturgisk farge

NFG har i sitt forslag til liturgier også anbefalt at det i tillegg til de nåværende gjeldende farger kan åpnes for hvit som liturgisk farge på skjærtorsdag og rød på langfredag. Den liturgiske fargen for påskeaften beholdes som hvit. Også dette forslaget er inspirert av den bredere økumeniske tradisjon, hvor dette er den mest vanlige fargekoden.

NFGs forslag på dette punkt er ved en inkurie ikke lagt frem for Bispemøtet. Det gis derfor ingen anbefaling, men NFGs forslag legges ved til orientering.

Videre prosess

Forslaget til reviderte liturgier vil bli sendt ut på høring i starten av februar 2021 med høringsfrist i slutten av mai. Dette vil gi de menighetene som ønsker det (og i den grad smittesituasjonen tillater det) mulighet til å prøve ut liturgiene i løpet av påsken, før høringssvar blir avgitt. Svarene vil deretter bli bearbeidet, og et revidert forslag vil bli fremlagt for Kirkerådet i september 2021. Forslaget går etter behandling i Kirkerådet til Bispemøtet i oktober 2021 før Kirkerådet avgir endelig innstilling til Kirkemøtet i desember 2021. Endelig vedtak om nye liturgier vil etter planen gjøres av Kirkemøtet 2022.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Liturgiene vil, når de er vedtatt av Kirkemøtet, publiseres i en egnet form. Det kan være et tillegg til gudstjenesteboken på linje med ordningene for vigsel og gravferd, eller kun en digital publisering. Anskaffelse av liturgiske bøker til kirkene er regulert i regler for liturgisk inventar og utstyr § 18. Kirkerådet bekoster innkjøp av eventuelle fysiske bøker til menighetsprester. Innkjøp til hver kirke bekostes av det enkelte kirkelige fellesråd, i tråd med kirkeordning for Den norske kirke § 20 om forvaltning av kirkene.¹ Kirkelig fellesråd dekker også innkjøp til ansatte i fellesrådet.

¹ Jf. Rundskriv P-2/2010 om forvaltning og registrering av kirkeinventar: «Som en del av forvalteransvaret for kirkene har fellesrådet ansvar for innkjøp, stell og vedlikehold av kirkeinventar»